

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆՑ

Խաչատուր Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ
Գիտական գրադարանի տնօրեն

**ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՇԱՆԱՎՈՐ
ՇՐՋԱՆԱՎԱՐՏՆԵՐԸ**

Մուտք

2022 թվականի նոյեմբերի 7-ին լրանալու է Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի 100-ամյակը: 1922 թվականի սեպտեմբերի 30-ին այդ ֆակուլտետի բազայի վրա ստեղծվել է հայկական երկրորդ ինքնուրույն (մանկավարժական) ինստիտուտը¹, որի հանդիսավոր բացումը տեղի է ունեցել 1922 թվականի նոյեմբերի 7-ին: 1925 թվականին Խաչատուր Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտը տվել է եռամյա ուսուցմամբ առաջին շրջանավարտները: Այդ ժամանակից սկսած առ այսօր համալսարանն իր առկա, հեռակա, երեկոյան, ասպիրանտական բաժիններով, Գյումրիի և Գորիսի մասնաճյուղերով տվել է 100 հազարից ավելի շրջանավարտ:

Պատմությունից

Ուսուցչական կադրերի պատրաստման խնդիրը լուծելու նպատակով 1921 թվականի հոկտեմբերին Երևանի պետական համալսարանում բացվել է մանկավարժական ֆակուլտետ:

¹ 1948 թվականի սեպտեմբերի 23-ին ՀԽՍՀ Մինիստրների խորհրդի որոշմամբ մանկավարժական ինստիտուտին տրվել է մեծ լուսավորիչ-մանկավարժ Խաչատուր Աբովյանի անունը: 2000 թվականի ապրիլի 3-ին Երևանի պետական մանկավարժական ինստիտուտը վերանվանվել է Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան:

ՀԽՍՀ լուսժողկոմատի 1921 թվականի հոկտեմբերի 19-ի թիվ 101 հրամանով ֆակուլտետի դեկան է նշանակվել Եվրոպայում բարձրագույն կրթություն ստացած, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, մանկավարժ **Գուրգեն Էդիլյանը**², իսկ նոյեմբերի 28-ին լուսժողկոմատի թիվ 4 հրամանով ֆակուլտետում մանկավարժության դասախոս է նշանակվել Արշավիր Շավարշյանը³: 1922 թվականի հունիսի 14-ին Լուսժողկոմատը, մանկավարժական կադրերի պատրաստման գործը կանոնակարգելու նպատակով, առաջարկվել է ստեղծել առանձին մանկավարժական ինստիտուտ⁴: Հաշվի առնելով այդ հանգամանքը ԵՊՀ ռեկտորը 1922 թվականի սեպտեմբերի 1-ի թիվ 44 հրամանով լուծարել է մանկավարժական ֆակուլտետը և աշխատանքից ազատել Գուրգեն Էդիլյանին, դասախոսներ Արշավիր Շավարշյանին, Տիգրան Ռաշմաճյանին, Սարգիս Հովհաննիսյանին, մյուսներին⁵:

1922 թվականի սեպտեմբերի 30-ին, ՀԽՍՀ լուսժողկոմատը որոշել է ստեղծել ինքնուրույն մանկավարժական ինստիտուտ՝ եռամյա դասընթացով⁶: Հոկտեմբերին լուսժողկոմատի կոլեգիան հաստատել է մանկավարժական ինստիտուտի հաստիքացուցակը՝ տնօրեն, 17 դասախոս, 1 քարտուղար, 6 տեխնիկական աշխատող⁷: Շրջանային լուսբաժիններին ուղարկվել է հետևյալ հայտարարությունը. «ՀԽՍՀ լուսժողկոմատի մանկավարժական ինստիտուտ կարող են ընդունվել միջնակարգ դպրոցավարտները, շտապեն իրենց գործերը ներկայացնել մանկավարժական ինստիտուտի

² ԵՊՀ արխիվ, հրամանների մատյան, 1920-1930 թթ-ին, էջ 8:

³ Նույն տեղում, էջ 9:

⁴ Նույն տեղում, գործ 250, էջ 1:

⁵ Նույն տեղում, էջ 12:

⁶ ՀՀ ազգային արխիվ, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 89, թերթ 62:

⁷ Նույն տեղում, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 270, թերթ 5:

վարչություն»⁸: Տնօրեն (ռեկտոր) է նշանակվել եվրոպական բարձրագույն մանկավարժական կրթություն ստացած **Արշավիր Շավարշյանը**: Դասախոսական աշխատանքի են հրավիրվել Վահան Աբրահամյանը, Դրաստամատ Տեր-Սիմոնյանը, Տիգրան Ռաշմաճյանը, Արսեն Տերտերյանը, Կարապետ Մելիք-Օհանջանյանը, Բահատուր Բահատրյանը, ուրիշներ: Հաջորդ ուսումնական տարվա սկզբին ինստիտուտն ուներ 24 դասախոս⁹:

ՀԽՍՀ լուսժողկոմատի կոլեգիան 1922 թվականի հոկտեմբերի 15-ին հաստատել է ինստիտուտի «ծրագիր տախտակը» (դասատախտակը): Ուսուցանվելու էր 46 առարկա, որոշվել է դասախոսների աշխատավարձը հավասարեցնել Երևանի ժողովրդական համալսարանի (Երևանի պետական համալսարան) դրույքաչափին:

Դասատախտակով նախատեսվել են հետևյալ առարկաները՝

1. Խորհրդային իրավունք՝ 2 ժամ, **Գր[իգոր] Չուբար**,
2. Պատ. մատերիալիզմ՝ 4 ժամ, **Հ[այկ] Ազատյան**,
3. [...] ¹⁰ աշխատություն՝ 4 ժամ, **Դր[աստամատ] Տեր-Սիմոնյան**,
4. Գրականության պատմություն՝ 4 ժամ, **Ա[րսեն] Տերտերյան**,
5. Մաթեմատիկա՝ 7 ժամ, **Ա[րսեն] Բեջանյան**,
6. Քիմիա՝ (մաթեմատիկայի հետ),
7. Կենդանաբանություն՝ 3 ժամ, **Ավ[ետիք] Տեր-Պողոսյան**,

⁸ Նույն տեղում, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 89, թերթ 1-62, նաև ֆոնդ 122, ց.1, գ.270, թերթ 5:

⁹ ՀՀ ազգային արխիվ, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 266, թերթ 1-3:

¹⁰ Անընթեռնելի:

8. Մանկավարժության պատմություն՝ 2 ժամ, **Հ[ովհաննես] Տեր-Միրաքյան,**
9. Աշխատ. դպրոցի տեսութ.՝ 2 ժամ, **Ա[րշավիր] Շավարշյան,**
10. Հոգեբանություն՝ 2 ժամ, **Տ[իգրան] Ռաշմաճյան,**
11. Երաժշտություն՝ 2 ժամ, **Ռ[ուֆանու] Մելիքյան,**
12. Նկարչություն՝ 2 ժամ, **Ս[արգիս] Հովհաննիսյան,**
13. Առողջապահություն՝ 2 ժամ, **Ա[րամ] Տեր-Գրիգորյան¹¹:**

1923 թվականի երկրորդ կիսամյակի ընթացքում դասավանդել են՝

1. Պատմություն՝ 3 ժամ, **Ստեփան Ներսիսյան** (1922-ի ապրիլ 1-ից),
2. Բուսաբանություն՝ 4 ժամ, **Տիգրան Մուշույան**, -//-
3. Մարդու անատոմիա և ֆիզ[իոլոգիա]՝ 3 ժամ, **Ավ[ետիք] Տեր-Պողոսյան** (1922-ի նոյեմբերի 1-ից),
4. Քիմիա՝ 2 ժամ, **Արսեն Բեջանյան**, -//-
5. Նկարչություն՝ 3 ժամ, **Ս[արգիս] Հովհաննիսյան**, -//-
6. Հոգեբ. լաբորատոր աշխատանք՝ 6 ժամ, **[Արշավիր] Շավարշյան, [Տիգրան] Ռաշմաճյան, [Հովհաննես] Տեր-Միրաքյան**, -//-
7. Քաղաքատնտեսություն՝ 3 ժամ, **Իս. Տեր-Ներսիսյան** [°] (ապրիլի 1-ից),
8. [...] ¹² լաբ. աշխատանք՝ 2 ժամ, **Աշխեն Ներսիսյան[°]**, -//-

¹¹ *Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի 50 տարին (1922-1972), Ե., 1972 թ., էջ 11 (տպագրված է փաստաթղթի բնագիրը):*

¹² *Անըթեոնելի:*

9. Այգեգործության հիմունք[ներ]՝ 2 ժամ, **Գեվորգ Գրձեյան**, -//¹³:

Ինստիտուտի հանդիսավոր բացումը տեղի է ունեցել 1922 թվականի նոյեմբերի 7-ին՝ Հոկտեմբերյան հեղափոխության 5-րդ տարելիցի օրը¹⁴: Ժամանակի փաստաթղթերից մեկում գրվել է. «**Նոյեմբերի 7-ին, Հոկտեմբերյան հեղափոխության հինգերորդ տարեդարձի տոնին, հայտարարվեց մանկավարժական ինստիտուտի բացումը...**»¹⁵: Սակայն դասերը պաշտոնապես սկսվել են նոյեմբերի 27-ին, նախկին Հոփսիմյան գիմնազիայի շենքում¹⁶:

Առաջին տարում ինստիտուտ է ընդունվել 42 ուսանող: 1923-1924 ուումնական տարում ուսանողների թիվը հասել է 78-ի, առաջին կուրսում՝ 42 (երեքը՝ ազատ ունկնդիր), երկրորդ կուրսում՝ 36 (չորսը՝ ազատ ունկնդիր): 1923 թվականի հունվարին ինստիտուտին տրվել է հանրակացարան, կարիքավոր 28 ուսանողների տրվել է 20 ռուբլի թոշակ¹⁷: Դասերը սկսվել են երեկոյան ժամը 16-ին, ավարտվել ժամը 20-ին: Շաբաթվա չորս օրերին կարդացվել են դասախոսություններ, իսկ երկուշաբթի և ուրբաթ օրերը հատկացվել են լաբորատոր, արհեստագործական, հողագործական աշխատանքներին:

1925 թվականին ինստիտուտը դպրոցներին տվել է եռամյա կրթությամբ 17, երկամյա կրթությամբ՝ 36, միամյա կրթությամբ՝ 30 ուսուցիչներ:

¹³ Նույն տեղում, էջ 11:

¹⁴ Նույն տեղում, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 266, թերթ 1, 3:

¹⁵ Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի 50 տարին (1922-1972), Ե., 1972 թ., էջ 8 (տպագրված է փաստաթղթի բնագիրը):

¹⁶ ՀՀ ազգային արխիվ, ֆոնդ 569, ցուցակ 1, գործ 3, թերթ 10:

¹⁷ Նույն տեղում, ֆոնդ 122, ցուցակ 1, գործ 266, թերթ 24-27:

1925 թվականի հուլիսին մանկավարժական ինստիտուտը կրկին միացվել է Երևանի պետական համալսարանին՝ որպես հասարակագիտական ֆակուլտետի մանկավարժական բաժանմունք¹⁸: 1926 թվականին, Հայաստանի Կ(բ)Կ կենտկոմի պլենումի պահանջով, ԵՊՀ մանկավարժության ֆակուլտետում ստեղծվել են երեք **պատմագրական, ֆիզիկամաթեմատիկական, կենսաբանաքիմիական** բաժիններ, որոնք պետք է պատրաստեին ուսուցիչներ:

Անդրֆեդերացիայի կառավարության 1930 թվականի հունիսի 14-ի որոշմամբ Երևանի պետական համալսարանը կազմացրվել է առանձին ինստիտուտների: Հասարակագիտական ֆակուլտետը (մանկավարժական բաժանմունքով) ՀԽՍՀ լուսավորության ժողկոմատի իրավասության տակ վերակազմակերպվել է ինքնուրույն մանկավարժական ինստիտուտի, որին են տրվել ԵՊՀ շենքը, բոլոր ուսումնաօժանդակ կառույցներն ու լաբորատորիաները, հանրակացարանը: Հուլիսի 3-ին հաստատվել է մանկավարժական ինստիտուտի վարչատնտեսական ապարատը՝ 30 հաստիքով, տնօրեն է նշանակվել մանկավարժ **Մուշեղ Սանթրոսյանը**: Երկու օր անց մանկավարժական ինստիտուտում բացվել են վեց՝ գրական-լեզվաբանական, պատմա-տնտեսագիտական (հասարակագիտական-տնտեսագիտական), աշխարհագրական, ֆիզիկա-մաթեմատիկական, մանկաբանական-մանկավարժական (դպրոցական և նախադպրոցական թեքումով), քիմիական-ագրոկենսաբանական ֆակուլտետները: Փաստորեն ԵԺՀ-ի դերակատարությունը ստանձնել է մանկավարժական ինստիտուտը¹⁹: Մանկավարժական ինստիտուտը 1930 թվականին տվել է 67, 1931-ին՝ 126, 1932-ին՝ 112, 1933-ին՝ 347

¹⁸ Նույն տեղում, ֆոնդ 569, ցուցակ 1, գործ 5, թերթ 53:

¹⁹ Ղարիբջանյան Լ.Պ., Երևանի պետական համալսարանը (1920-1930 թթ.), Ե., 1963 թ., էջ 43:

շրջանավարտ-մանկավարժ²⁰: Փաստորեն 1927-1929 թվականներին Երևանի ժողովրդական համալսարան, ինչպես նաև 1930 թվականին մանկավարժական համալսարան ընդունվածները ուսումն ավարտելուց հետո ստացել են մանկավարժական ինստիտուտի դիպլոմ, իսկ 1930 թվականին մանկավարժական ինստիտուտ ընդունվածները 1933 թվականից հետո ստացել են Երևանի ժողովրդական համալսարանի դիպլոմներ: 1930-1933 թվականներին մանկավարժական ինստիտուտի ֆակուլտետները, բաժինները, ժողովրդական տնտեսության պահանջներին համապատասխան, քանիցս անվանափոխվել են:

1930-1931 ուստարում ինստիտուտի կազմում գործել են 6 ֆակուլտետ՝ 659 ուսանողով: Ըստ ֆակուլտետների 1930 թվականին ստեղծվել են 16, 1931 թվականին՝ 27 ամբիոններ: Ինստիտուտի պրոֆեսորադասախոսական կազմը հասել է 101 մարդու (19 պրոֆեսոր, 17 դոցենտ, կոչումներ չունեցող դասախոսներ):

1930-1933 թվականներին ինստիտուտի կազմում գործել է դեռևս 1928 թվականին ԵԺՀ-ի կազմում բացված ասպիրանտուրան:

1931 թվականի մարտի 16-ին ՀԽՍՀ լուսժողկոմատի թիվ 6 հրամանով մանկավարժական ինստիտուտի իրավասության տակ գտնվող հեռակա ուսուցման բյուրոն դարձել է հեռակա մանկավարժական ինստիտուտ²¹:

1931-1932 ուստարում մանկավարժական ինստիտուտը վերակառուցվել է ինդուստրիալ ագրարային մանկավարժական ինստիտուտի: Տնօրեն է նշանակվել պրոֆեսոր (1933 թ.)

²⁰ ՀԽՍՀ կառավարության հաշվետվության նյութեր (1929-1934 թթ.) խորհուրդների 8-րդ համագումարի առթիվ, հրատարակությունը ՀՄԽՀ ժողկոմխորհի, Ե., 1935 թ., էջ 118:

²¹ Երևանի պետական համալսարանի արխիվ, հրամանների մատյան, 1930-1933 թթ. Էջ 35:

Սահակ Հայրապետյանը: Ստեղծվել են լեզվի և գրականության, պատմատնտեսագիտական, ագրոկենսաբանական (անասնապահության և դաշտավարության բաժիններով), ֆիզիկատեխնիկական (ագրոնոմիական և ինդուստրացման բաժիններով), մանկաբանական-մանկավարժական, քիմիական և պոլիտեխնիկական ֆակուլտետները:

1932-1933 ուստորվա վերջին ՀԽՍՀ լուսժողովի հրամանով Ինդուստրիալ ագրարային մանկավարժական ինստիտուտը վերանվանվել է Մանկավարժական ինստիտուտ: Ստեղծվել են ֆիզիկամաթեմատիկական, պատմատնտեսագիտական, կենսաբանական, մանկաբանական-մանկավարժական, քիմիական ֆակուլտետներ: 1930-1933 թվականներին ինստիտուտը տվել է 652 շրջանավարտ:

1933 թվականի սեպտեմբերին Մանկավարժական ինստիտուտի և Կոոպերատիվ-ֆինանսական ինստիտուտի վերամիավորումով կրկին բացվել է Երևանի պետական համալսարանը: Նախկին մանկավարժական ինստիտուտը դարձել է ԵՊՀ-ի մանկավարժական ֆակուլտետ:

1934 թվականի հուլիսի 13-ին, 10 ամիս անց, ՀԿ(Բ)Կ կենտկոմի որոշմամբ, ԵՊՀ մանկավարժական ֆակուլտետը հանվել է ԵՊՀ կազմից և վերջնականապես դարձել է ինքնուրույն մանկավարժական ինստիտուտ²², որին հատկացվել է Խանջյան 5 հասցեում գտնվող շենքը: Տնօրեն է նշանակվել **Մուշեղ Սանթրոսյանը:** Ինստիտուտում բացվել են պատմության, լեզվի և գրականության, ֆիզիկամաթեմատիկական ֆակուլտետները չորսամյա ուսուցմամբ:

²² ՀՀ ազգային արխիվ, ֆոնդ 122, ցուցակ 2, գործ 3, թերթ 73: Տես նաև մանկավարժական ինստիտուտի արխիվ, 1934-1935 ուստորվա հաշվետվություն, էջ 28:

Համալսարանի ֆակուլտետները

Խաչատուր Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանի հիմնական ֆակուլտետները իրենց պատմության հաշվարկը սկսել են 1934 թվականի բաժանումից հետո, որպես այդ թվականին կազմավորված: Մեր համոզմամբ այդպես չէ:

Մանկավարժական համալսարանի բոլոր հիմնական ֆակուլտետները, 1922 թվականին, ստեղծման պահից, որպես առանձին միավորներ՝ բաժիններ, եղել են, այլապես միայն մանկավարժության համար առանձին ինստիտուտ չէր բացվի: Դպրոցներին պետք էին պատմության, լեզվի և գրականության, թվաբանության, մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի, քիմիայի, աշխարհագրության ուսուցիչներ: 1922-1924 թվականներին Երևանի ժողովրդական համալսարան, ի մասնավորո նաև մանկավարժական ինստիտուտ հրավիրված մասնագետները հենց այդ են փաստում: Երևանի պետական համալսարանի մանկավարժության ֆակուլտետի առաջին դեկան (1921-1922 թթ-ին), փիլիսոփայության դոկտոր (1908 թ.) **Գուրգեն Էդիլյանը**, հոգեբան-մանկավարժ էր, նույն ֆակուլտետում մանկավարժության դասախոս, ապա մանկավարժական ինստիտուտի առաջին տնօրեն (1922 թ.) նշանակված պրոֆեսոր (1936 թ.) **Արշավիր Շավարշյանը** եվրոպական բաժրագույն մանկավարժական կրթությամբ մասնագետ էր, ինստիտուտի քարտուղար (գիտական քարտուղար) նշանակված **Վահան Աբրահամյանը** մանկավարժ էր, դասախոսներ նշանակված փիլիսոփայության թեկնածու (1896 թ.) **Տիգրան Ռաշմաճյանը**՝ մանկավարժ, դասագրքերի հեղինակ էր, ՀԽՍՀ աշխատանքի հերոս **Հովհաննես Տեր-Միրաքյանը**՝ մանկավարժ-մեթոդիստ էր, բանասիրական գիտությունների դոկտոր (1943 թ.), ՀԽՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս (1943 թ.) **Արսեն Տերտեղյանը**՝ գրականագետ-քննադատ էր, պետական-կուսակցական գործիչ **Դրաստամատ**

Տեր-Միմոնյանը՝ լրագրող, հրապարակախոս էր, Ժնևի համալսարանն ու Գենտի ճարտարագիտական դպրոցն ավարտած **Բահաթուր Բահաթրյանը՝** մաթեմատիկոս էր (1923-1934 թթ-ին դասավանդել է բարձրագույն հանրահաշիվ, թվերի տեսությամբ, մաթեմատիկական անալիզ), պրոֆեսոր (1925 թ.) **Լեոն** (Առաքել Բաբախանյան)՝ պատմաբան, հրապարակախոս, գրող, գրականագետ էր, պրոֆեսոր (1941 թ.) **Ստեփան Լիսիցյանը՝** ազգագրագետ, պատմաբան, աշխարհագրագետ, բանասեր, թարգմանիչ, հրատարակիչ էր, պրոֆեսոր (1933 թ.) **Զաբեթ Խոջանեթյանը՝** մաթեմատիկոս էր, պրոֆեսոր (1925 թ.), Հայաստանում քիմիայի բարձրագույն կրթության հիմնադիր **Լևոն Ռոտինյանը՝** ֆիզիկոս, քիկիկոս էր, պրոֆեսոր (1935 թ.), ՀԽՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս (1965թ.) **Կարապետ Մելիք-Օհանջանյանը՝** հայագետ-արևելագետ, բանասեր, թարգմանիչ էր: Ավելի ուշ աշխատանքի են հրավիրվել պրոֆեսորներ լեզվաբան, գրականագետ, հայագետ **Գրիգոր Ղափանցյանը**, պատմաբան **Վահան Ռշտունին**, բժիշկ, հոգեբան **Դրաստամատ Տեր-Մկրտչյանը**, մաթեմատիկոս **Աշոտ Տեր-Մկրտչյանը**, ուրիշներ:

ԵԺՀ դասախոսական աշխատանքի են հրավիրվել ու ամենայն հավանականությամբ նաև 1922-1925 թվականներին մանկավարժական ինստիտուտում դասավանդել են պատմաբան, հայագետ **Հակոբ Մանանդյանը** (խորհրդային շրջանում պատմալեզվագրական ֆակուլտետի դեկանի՝ պաշտոնակատար, ապա՝ համալսարանի ռեկտոր, այնուհետև՝ արևելագիտության և պատմագրական ֆակուլտետի դեկան, ապա՝ հայ ժողովրդի պատմության ամբիոնի վարիչ), լեզվաբան **Մանուկ Աբեղյանը** (1923-1925 թվականներին պատմալեզվագրական ֆակուլտետի դեկան), հայագետ, լեզվաբան **Հրաչյա Աճառյանը** (հայագիտական, լեզվաբանական, արևելագիտական առարկաների դասախոս):

Վերը թվարկված մասնագետների անձերով պայմանավորված մասնագիտական բաժինները գործել են 1922-1925 թվականներին: Դրանով է նաև փաստվում հենց այն հանգամանքը, որ 1926 թվականին, Հայաստանի Կ(Բ)Կ կենտկոմի պլենումի պահանջով, բարձրակարգ ուսուցիչներ պատրաստելու նպատակով, ԵՊՀ մանկավարժության ֆակուլտետում ստեղծվել են երեք **պատմագրական, ֆիզիկա-մաթեմատիկական, կենսաբանաքիմիական** բաժիններ:

Փաստորեն նվազագույնը հենց այդ 1926 թվականով պետք է վերջնականապես ձևավորված համարվեն Մանկավարժական համալսարանի այսօր գործող հիմնական ֆակուլտետները՝ մանկավարժներ պատրաստող սկզբնական կրթության, հոգեբանական կրթության, հատուկ կրթության ֆակուլտետները՝ համահամալսարանական մանկավարժության և ֆակուլտետային ամբիոններով, պատմության և բանասիրության ֆակուլտետները, ֆիզիկայի, մաթեմատիկայի ֆակուլտետները իրենց ամբիոններով, կենսաբանաքիմիական, աշխարհագրական ֆակուլտետը իր ամբիոններով:

Համալսարանի հայտնի շրջանավարտները²³

Համալսարանի շրջանավարտները թե խորհրդային երկրում, թե Հայաստանի Հանրապետությունում զբաղեցրել են բարձրագույն պաշտոններ, եղել են ՀԽՍՀ կենտգործկոմի նախագահ **Գևորգ Հանեսողյան** (1925 թվականի առաջին շրջանավարտներից), Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության կենտրոնական կոմիտի քարտուղարներ (**Վաչե**

²³ Այս և ավելի քան 2000 շրջանավարտների կենսագրություններ ընդգրկված են հոդվածի հեղինակի «Աբովյանցիներ (ավարտել են Խաչատուր Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանը)» անտիպ կենսագրական հանրագիտարանում:

Զաքարյան, Հրաչյա Մարգարյան, Հրանտ Ոսկանյան), Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահության նախագահ (**Հրանտ Ոսկանյան**), ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ (**Արմեն Խաչատրյան**), փոխնախագահ (**Էդուարդ Շերմազանով**) նախարարներ՝ խորհրդային տարիներին՝ **Գևորգ Հանեսոլյան, Շավարշ Սիմոնյան, Գեղամ Ալեքյան, Ռուլանդ Ավետիսյան, Հայրապետ Հայրապետյան,** Հայաստանի անկախության վերականգնումից հետո՝ մշակույթի նախարարներ **Հակոբ Մովսես, Արմեն Ամիրյան,** ՀՀ արդարադատության նախարար, ՀՀ արդարադատության պետական խորհրդական (բանակի գեներալ) **Դավիթ Հարությունյան,** ՀՀ ոստիկանության պետ, գեներալ-լեյտենանտ **Ալիկ Մարգարյան,** ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության լեզվի պետական կոմիտեի նախագահ **Դավիթ Գյուրջինյան),** կուսակցության շրջկոմի առաջին քարտուղարներ (**Բաբկեն Աբրահամյան, Գրիգոր Աթայան, Դրաստամատ Գասպարյան, Հրաչյա Իկիլիկյան, Վազգեն Հարությունյան, Օնիկ Հովակիմյան, Գևորգ Նախշբարյան, Շավարշ Վարդումյան, Հայկ Օհանյան, Զեմմա Անանյան, Դորա Հարությունյան, Ալինա Հարությունյան, Թամարա Ալոյան/** շրջխորհրդի գործադիր կոմիտեի նախագահներ **Հրաչիկ Ավետիսյան, Բորիս Գյոզալյան, Դերենիկ Սիմոնյան):** Հատկանշական է, որ թվարկված անձինք եղել են ՀԽՍՀ Գերագույն խորհրդի, մի քանիսը՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորներ:

Խորհրդային և անկախության տարիներին շրջանավարտներից ոմանք դարձել են գեներալներ (խորհրդային շրջան՝ ականավոր հետախույզ, գեներալ-մայոր **Գուրգեն Ադայան,** գեներալ-մայոր, Խորհրդային Միության հերոս **Աշոտ Ամատունի,** ՀՀ զինված ուժերի և այլ ծառայությունների գեներալներ՝ **Արթուր Փափազյան, Վրեժ Գաբրիելյան, Հայկ Միլիտոնյան, Ազատ Թադևոսյան),** բարձրաստիճան սպաներ (խորհրդային շրջան՝ **Սիմոն Եղիազարյան, Սարգիս**

Զաքարյան, Մուշեղ Սարգսյան, Ալեքսանդր Սարգսյան, ՀՀ զինված ուժեր՝ Մեյրան Շահումյան, Ռաֆիկ Մարտոյան, Առաքել Մարտիկյան, Հովհաննես Վարդանյան, Միքայել Վարդանյան (Շիրակի մարզպետի տեղակալ, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր), Սարգիս Մաճկալյան, Նորիկ Մնացականյան, Տիգրան Պետրոսյանց, Հրայր Պետրոսյանց, Դավիթ Սարգսյան, Վարուժան Ադամյան, Պերճ Գևորգյան, Արման Սահակյան, Հովհաննես Սաֆարյան, Զարգանդ Ասատրյան):

ՀՀ դիվանագիտական կորպուսում Հայաստանը այլ երկրներում ներկայացրել ու ներկայացնում են արտաքին և լիազոր դեսպաններ Արման Կիրակոսյանը, Արշակ Փոլադյանը, Արմեն Խաչատրյանը, ՀՀ արտակարգ դեսպանորդ և լիազոր նախարար Հրայր Կարապետյանը, ՀՀ դիվանագիտական երկրորդ դասի խորհրդական Մարինե Հայրապետյանը:

Համալսարանի շրջանավարտ է ՀՀ բարձրագույն դասի դատավոր **Սերգեյ Ադաբեկյանը:**

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին մասնակցել են Համալսարանի երկու հարյուրից ավելի, Արցախյան ազատամարտին՝ Առաջին, Երկրորդ, Երրորդ պատերազմներին՝ 320-ից ավելի շրջանավարտներ և ուսանողներ: Նրանց մեծագույն մասն արժանացել են խորհրդային և ՀՀ ջախջախների ու մեդալների:

1980-ական թվականների վերջին շատ շրջանավարտներ դարձել են *Արցախյան շարժման (Շահեն Մկրտչյան, Բենիկ Միսյան, Կիմ Ղահրամանյան, Սերգեյ Կարապետյան)*, պատերազմի ընթացքում՝ *բազմաբնույթ օգնությունների կազմակերպիչներ* (գրող **Մետաքսե**):

Համալսարանի շրջանավարտներից գեներալ-մայոր **Աշոտ Ամատունին** արժանացել է խորհրդային Միության հերոսի, **Մովսես Գորգիսյանը**՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային հերոսի, **Ալեն Մարգարյանը**՝ Արցախի Հանրա-

պետության հերոսի կոչման: Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի Հանրապետության բարձրագույն ռազմական Մարտական խաչ առաջին աստիճանի շքանշանների է արժանացել շրջանավարտ **Մեխակ Մեխակյանը**:

Կրթության և երկրի տնտեսության վերականգնման գործում ունեցած ավանդի համար *չորս շրջանավարտ՝ ուսուցիչներ Սամսոն Դադրաշյանը, Արաքսյա Գասպարյանը, գրող Սերո Խանգադյանը*, կուսակցական աշխատող **Դարչո Հովհաննիսյանը** արժանացել են Սոցիալիստական աշխատանքի հերոսի կոչման: *Խորհրդային Միության բարձրագույն՝ Լենինի շքանշանի են արժանացել ինը շրջանավարտներ* (պետական գործիչներ **Հայրապետ Հայրապետյանը, Շավարշ Միմոնյանը**, ակադեմիկոս **Մկրտիչ Ներսիսյանը, Հրայր Անանյանը, Հրաչիկ Ղանդիլյանը, Արզուման Մանուկյանը, Վրույր Մարկոսյանը, Անուշավան Մարտիրոսյանը, Կարապետ Տողանյանը**):

Մեծ է համալսարանի շրջանավարտ գիտնականների ավանդը:

Երեք շրջանավարտ դարձել են ՀԽՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոսներ (Արամ Ղանալանյան, Մկրտիչ Ներսիսյան, Շաքրո Մեռյան), *վեց շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի և ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի թղթակից անդամներ* (Աշոտ Արսենի Աբրահամյան, Գուրգեն Թադևոսյան, Սիմոն Կրկյաշարյան, Մկրտիչ Մկրյան, Նորայր Քոչարյան, Աելիտա Դոլուխանյան), *հարյուր տասնութ շրջանավարտ դարձել են գիտության դոկտոր-պրոֆեսորներ* (Աշոտ Գարեգինի Աբրահամյան, Արծրուն Աբրահամյան, Մուշեղ Ադոնց, Վիգեն Ավագյան, Գեղամ Ավետիսյան, Սերգեյ Արզումանյան, Արամ Բալյան, Խիկար Բարսեղյան, Պետրոս Բեդիրյան, Հրաչյա Գաբրիելյան, Գեղամ Սևան, Գրիգոր Գրիգորյան, Կամսար Գրիգորյան, Ալմաստ Զաքարյան, Արամ Ինճիկյան, Ալեքսանդր Լալայան,

Կլիմենտ Հարությունյան, Շմավոն Հարությունյան, Վաչագան Հովհաննիսյան, Վիգեն Ղազարյան, Կարապետ Ղաֆադարյան, Մկրտիչ Մազմանյան, Հովսեփ Թությունջյան, Հարություն Մկրտչյան, Արամայիս Մնացականյան, Աբգար Մովսիսյան, Գրիգոր Նազիկյան, Վլադիմիր Ներկարարյան, Լևոն Շահինյան, Կառլեն Ոսկանյան, Վարդան Պարսամյան, Արտաշես Պողոսյան, Հայկազ Պողոսյան (համալսարանի ռեկտոր), Մերոբ Պողոսյան, Պարույր Սահակյան, Մերգեյ Արզումանյան, Հրանտ Հակոբյան, Մնացական Մանուկյան, Յուրի Հարությունյան, Վլադիմիր Պետրոսյան, Վաչագան Սաղաթելյան, Սողոմոն Սողոմոնյան, Վաչե Պարտիզունի, Բոգդան Վերդյան, Աշոտ Տեր-Գրիգորյան, Կարապետ Քարամյան, Վաղարշակ Քոսյան, Շահեն Օհանջանյան, Էմմա Ալեքսանյան, Վերժինե Սվազյան, Ռուզան Թադևոսյան, Կիմ Ղահրամանյան, Լալիկ Խաչատրյան, Սրբուհի Գևորգյան (համալսարանի ռեկտոր), Մհեր Կարապետյան, Սամվել Խուդոյան, Սուրեն Դանիելյան, Մարտին Գիլավյան, Տիգրան Թանգամյան, Լեմսիկ Ներսիսյան, Լաուրա Ասատրյան, Անուշավան Զաքարյան, Զուլիետա Գյուլամիրյան, Շողիկ Ոսկանյան, Վլադիմիր Կարապետյան, Գագիկ Սուքիասյան, Կամո Վարդանյան, Կարեն Սաթևոսյան և ուրիշներ):

Քսաներկու շրջանավարտներ դարձել են գիտության թեկնածու-պրոֆեսորներ (Յուրի Ամիրջանյան, Միհրան Գամաղելյան, Էլդա Գրին, Համո Հարությունյան, Դավիթ Ղազարյան, Ռոզա Փաշինյան, Ալբերտ Նալչաջյան, Ալեքսանդր Ղուշյան, Կարեն Գևորգյան, Գրավիկ Բաբայան, Արսեն Մինասյան, Արթուր Մարտիրոսյան, Հրանտ Պատրիկյան, Ավետիս Հարությունյան և ուրիշներ), երկու շրջանավարտ պրոֆեսոր (Իլյա Մինասյան, Ֆրունզե Ելանյան, Արմեն Խաչատրյան):

Երեք հարյուր հիսուն շրջանավարտ դարձել են գիտության թեկնածու-դոցենտներ, այդ թվում **Աշոտ Փարեմուզյանը** (համալսարանի ռեկտոր):

Տասնյոթ շրջանավարտ դարձել են դոցենտներ:

Թվարկված շուրջ հինգ հարյուր շրջանավարտները տպագրել են ավելի քան 3000 գիրք /մենագրություն, դասագիրք, ուսումնական, ուսումնամեթոդական, ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ և այլն/:

Չորս հարյուրից ավելի շրջանավարտ նշանակվել է հանրակրթական դպրոցի տնօրեն:

Խորհրդային Հայաստանի, Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարությունը բարձր են գնահատել ՀՊՄՀ շրջանավարտների գիտամանկավարժական գործունեությունը:

ՀՊՄՀ տասը շրջանավարտ արժանացել է երկրի բարձրագույն մրցանակների: *Մեկ շրջանավարտ արժանացել է ԽՍՀՄ պետական մրցանակի* (գրող **Հրանտ Մաթևոսյան**), *հինգ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ պետական մրցանակի* (գրականագետ **Արամ Ինձիկյան**, գրողներ **Ռազմիկ Դավոյան**, **Հրանտ Մաթևոսյան**, **Մկրտիչ Սարգսյան**, **Սերո Խանզադյան**), *երեք շրջանավարտ՝ ՀՀ Պետական մրցանակի* (բանաստեղծ **Երվանդ Պետրոսյան**, **Հակոբ Մովսես**, պատմաբան **Արզամ Այվազյան**, ռեժիսոր **Հարություն Խաչատրյան**), *երկու շրջանավարտ՝ ՀՀ նախագահի մրցանակի* (գրող **Երվանդ Պետրոսյան**, **Հակոբ Մովսես**):

ՀՊՄՀ հարյուրտասնհինգ շրջանավարտ արժանացել է վաստակավորի կոչման:

Խորհրդային շրջան

Հայաստան

Քսաներկու շրջանավարտ արժանացել է ՀԽՍՀ գիտության վաստակավոր գործչի (ակադեմիկոսներ **Արամ**

Ղանալանյան, Մկրտիչ Ներսիսյան, Աշոտ Աբրահամյան, Գուրգեն Թադևոսյան, Մկրտիչ Մկրյան, Նորայր Քոչարյան, դոկտոր-պրոֆեսորներ Ալեքսանդր Լալայան, Սուրեն Հակոբյան, Կարապետ Ղաֆադարյան, Մկրտիչ Մազմանյան, Հարություն Մկրտչյան, Աբգար Մովսիսյան, Վաչե Պարտիզունի, Համո Հարությունյան և ուրիշներ), *տասնհինգ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ մշակույթի վաստակավոր գործչի* (Արազի Թիրաբյան, Խիկար Բարսեղյան, Էդուարդ Թոփչյան, Արշալույս Սարոյան, Աիդա Հայրապետյան, Սաղաթել Հարությունյան, Ղարիֆ Եղիազարյան, Սերո Խանգադյան, Ռոբերտ Սահակյանց և ուրիշներ), *քառասունհինգ շրջանավարտ ՀԽՍՀ վաստակավոր ուսուցչի* (դոկտոր-պրոֆեսոր Պատվական Խաչատրյան, պրոֆեսոր Յուրի Ամիրջանյան, գիտության թեկնածուներ Վեռա Ամիրխանյան, Արսեն Մինասյան, Համբարձում Ոսկանյան, դպրոցի տնօրեններ Արտավազդ Աշոտյան, Դարչո Առաքելյան, Եզոր Բաբայան, Էլեոնորա Դավաթյան, Սերժ Սաքանյան, Աշոտ Բելուբեկյան, Վաչիկ Դարբինյան, Արտաշես Խախանյան, Յուլակ Մարգարյան, Անուշավան Մարտիրոսյան, Երջանիկ Հովեյան, Գեիմ Նիկողոսյան, Արամայիս Նալբանդյան, Մկրտիչ Մկրտչյան, Սաղաթել Մնեյան, Հայկ Մելքունյան, Մխիթար Մխիթարյան, ուսուցիչներ Արաքսյա Գասպարյան, Սամսոն Դադրաշյան, Խաչիկ Ղազարյան, Սեդա Մովսիսյան, գրող Վարդգես Քալանթարյան և ուրիշներ), *երեք շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ բարձրագույն դպրոցի վաստակավոր գործչի* (դոկտոր-պրոֆեսորներ Հրաչյա Գաբրիելյան, Աշոտ Տեր-Գրիգորյան, Վաղարշակ Քոսյան), *երեք շրջանավարտ ՀԽՍՀ վաստակավոր գրադարանավարի* (Ադրինե Աբելյան, Մարիետա Հարությունյան, Ավետիք Օհանյան), *մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստի* (Բելա Հովնանյան), *մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ վաստակավոր արտիստի* (Գևորգ Գևորգյան), *մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ վաստակավոր լրագրողի*

(Սարգսր Ամարիկե), մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ սպորտի վաստակավոր աշխատողի (Օնիկ Վաթյան), մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ վաստակավոր տնտեսագետի (Սերգեյ Կարապետյան), մեկ շրջանավարտ՝ ՀԽՍՀ վաստակավոր արտիստի (Իլյա Մինասյան) կոչման:

ԽՍՀՄ

Մեկ շրջանավարտ արժանացել է *ԽՍՀՄ վաստակավոր ուսուցչի* (Սեդրակ Դոխոյան), մեկ շրջանավարտ՝ *ԽՍՀՄ ժողովրդական ուսուցչի* (Սամսոն Դադրաշյան), մեկ շրջանավարտ՝ *ԽՍՀՄ միլիցիայի վաստակավոր աշխատողի կոչման* (Միմոն Եղիազարյան):

Վրացական ԽՍՀ

Մեկ շրջանավարտ արժանացել է *Վրացական ԽՍՀ վաստակավոր ուսուցչի* (Միմոն Անճեյան), մեկ շրջանավարտ արժանացել է *Վրացական ԽՍՀ մշակույթի վաստակավոր գործչի կոչման* (գրող Բենիկ Սեյրանյան):

Հայաստանի Հանրապետություն

Տասնմեկ շրջանավարտ արժանացել է ՀՀ *մշակույթի վաստակավոր գործչի* (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դուրխանյան, դոկտոր Լեմսիկ Ներսիսյան, Տիգրան Հեքեքյան, Կարեն Գևորգյան, Գևորգ Թադևոսյան, Արզամ Այվազյան, Հասմիկ Կարապետյան, Հարություն Խաչատրյան, Մերոբ Սարգսյան, Տիգրան Նիկողոսյան, Ալիսա Ադամյան), չորս շրջանավարտ՝ ՀՀ *վաստակավոր մանկավարժի* (ՀՀ ԿԱԻ տնօրեն Նորայր Ղուկասյան, դոկտոր Հրանտ Հակոբյան, պրոֆեսոր Ալեքսանդր Ղուշյան, դպրոցի տնօրեն Մարիետա Միրզոյան), երկու շրջանավարտ՝ ՀՀ *վաստակավոր արտիստի* (Արա Գևորգյան, Լեյլա Սարիբեկյան), մեկ շրջանավարտ՝ ՀՀ

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի վաստակավոր աշխատողի կոչման (պրոֆեսոր **Հրանտ Պատրիկյան**):

Համալսարանի շրջանավարտները լուրջ ներդրում են ունեցել և ունեն երկրի մշակութային կյանքում: Բազմաթիվ գրողներ, լրագրողներ, գրադարանային աշխատողներ, գեղանկարիչներ, ռեժիսորներ, դերասաններ հայտնի են որպես մանկավարժականցիներ:

70-ց ավելի շրջանավարտ եղել է Հայաստանի գրողների միության անդամ: Նրանցից որոշները ներկայումս էլ միության անդամ են: Բավական է նշել Խորհրդային Միության սոցիալիստական աշխատանքի հերոս **Սերո Խանգադյանի**, հանճարեղ բանաստեղծ, հայրենապաշտ **Հովհաննես Շիրազի** (1935-1937 թվականներին սովորել և ավարտել է Գյումրիի մասնաճյուղի բանասիրական ֆակուլտետը), արձակագիրներ, բանասիրության դոկտորներ **Բոգդան Վերդյանի**, **Գեղամ Սևանի**, **Պատվական Խաչատրյանի**, **Աելիտա Դոլուխանյանի**, **Սուրեն Դանիելյանի**, բանաստեղծ-արձակագիր **Սկրտիչ Սարգսյանի**, **Արշալույս Սարոյանի**, **Սասուն Գրիգորյանի**, **Վարդգես Քալանթարյանի**, դրամատուրգ **Գրիգոր Տեր-Գրիգորյանի** (Գիգի), պետական և այլ մրցանակների դափնեկիրներ **Հրանտ Մաթևոսյանի**, **Արամայիս Սահակյանի**, **Ռազմիկ Դավոյանի**, **Երվանդ Պետրոսյանի**, **Դավիթ Հովհաննեսի**, **Արամայիս Սահակյանի**, **Հակոբ Մովսեսի**, **Բենիկ Մեյրանյանի**, **Վրեժ Սարուխանյանի** անունները, որպեսզի պարզ դառնա մեր գրական միջավայրում համալսարանի ներդրումը:

Քառասունհինգ շրջանավարտ տարբեր տարիների անդամագրվել են Հայաստանի լրագրողների, այժմ նաև այլ միջազգային լրագրողական կազմակերպությունների: Եղել են «Սովետական Հայաստան» և այլ թերթերի խմբագիրներ, պատասխանատու աշխատողներ (**Գոռ Ղազարյան**, **Սուրեն Մուրադխանյան**, **Հովհաննես Պապիկյան**, **Նորիկ Պետրոսյան**,

Շուշանիկ Աբրահամյան, Ստեփան Զաքարյան, Ռուզան Արշակյան, Վարդգես Բաբայան և ուրիշներ):

Կուլտուրայի ֆակուլտետի գրադարանային և տեղեկատվական բաժնի 250-ից ավելի շրջանավարտներ ներկայում աշխատում են հանրապետության գրադարանային համակարգում՝ զբաղեցնելով բավականին բարձր պաշտոններ: Երկար տարիներ Հայաստանում ԱՄՆ-ի դեսպանատան տեղեկատվական վարչությունն է ղեկավարել **Ներսես Հայրապետյանը** (ներկայում էլ աշխատում է նույն տեղում), Ավետիք Իսահակյանի անվան քաղաքային կենտրոնական գրադարանի տնօրեն է **Հասմիկ Կարապետյանը**, ՀՀ Ազգային ժողովի գրադարանի տնօրեն է **Ֆաթմա Խաչատրյանը**, Ջերմուկի քաղաքային գրադարանի տնօրեն է արձակագիր **Զինաիդա Սիմոնյանը**, բուհական գիտական գրադարանների տնօրեններ են **Մարիամ Հարությունյանը**, **Արմինե Հովհաննիսյանը**: Հանրային ու շրջանային գրադարանային կառույցներ են ղեկավարել **Իզաբելլա Հովհաննիսյանը**, **Շուշանիկ Նալբանդյանը**, **Լիդա Ալեքսանյանը**, **Ժաննա Գևորգյանը**, **Քնարիկ Գրիգորյանը**, **Ելիզավետա Երեմյանը**, **Քրիստինե Զատիկյանը**, **Ռոզա Լևոնյանը**, **Սիրվարդ Զաքարյանը** և ուրիշներ:

Հայտնի նկարիչներ են գիտության դոկտոր **Լեմսիկ Ներսիսյանը**, պրոֆեսորներ **Սարգիս Թերզյանը**, **Արթուր Մարտիրոսյանը**, վաստակավոր նկարիչ **Ղարիբ Եղիազարյանը** (եղել է մշակույթի քուլեջի տնօրեն), գիտության թեկնածու, դոցենտ **Սամվել Կարապետյանը**, **Հրանտ Թադևոսյանը**, **Անդրանիկ Մխիթարյանը**, արստրակտ նատուրալիզմի հիմնադիր, լոնդոնաբնակ նկարիչ **Արթուր Օջականցին**, ամերիկաբնակ նկարիչ **Դավիթ Միրզոյանը**, դասախոսներ **Սոս Հարությունյանը**, **Նիկոլ Աղաբաբյանը**, քանդակագործ **Ադվան Մխիթարյանը**: Նրանց գիտեն նաև Հայաստանից դուրս կազմակերպված բազմաթիվ ցուցահանդեսներից:

Երաժշտական մշակույթի բնագավառում հայտնի անուններ են Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայի նախկին պրոռեկտոր, պրոֆեսոր **Դավիթ Ղազարյանը**, ՀՊՄՀ ամբիոնի վարիչ **Արա Գևորգյանը**, Հայաստանի մանկական երգչախմբի հիմնադիր-ղեկավար, պրոֆեսոր, երաժշտական դպրոցի տնօրեն **Տիգրան Հեքեքյանը**, պարուսույց **Կարեն Գևորգյանը**, բալետի պարուհի **Բելա Հովհաննիսյանը**, երգչուհի **Լեյլա Սարիբեկյանը**:

Կինոյի աշխարհում ճանաչված դեմքեր են «Ոսկե ծիրան» միջազգային կինոփառատոնի հիմնադիր **Հարություն Խաչատրյանը**, մուլտիպլիկացիոն կինոյի վարպետ **Ռոբերտ Սահակյանցը**, ռեժիսորներ **Դավիթ Համբարձումյանը**, **Ժիրայր Դադապյանը**, **Նարինե Մայանը**, **Խաչիկ Մարգարյանը**:

Հայաստանի սպորտային փառքի տարածողներ են եղել 1977 թվականին ՀՊՄՀ պատմության ֆակուլտետի շրջանավարտներ, միջազգային կարգի սպորտի վարպետներ, թենիսիստներ **Էլմիրա Անտոնյանը** (1973 թ-ի աշխարհի առաջնության երկրորդ մրցանակակիր), **Բագրատ Բուռնազյանը** (1973 թ-ի աշխարհի առաջնության երրորդ մրցանակակիր), ըմբշամարտիկ, միջազգային բարձրագույն կարգի մրցավար **Սամվել Հարությունյանը**: